

Drahomanov on the idea of gender equality leads to the following conclusions:

- gender equality is a necessary condition for the progressive development of human society as a whole, as well as each separate nation;*
- the struggle to achieve gender equality is a part of the struggle of advanced, democratic with reactionary and regressive;*
- the idea of gender equality, largely thanks to Mykhailo Drahomanov, became an integral part of his programme from the beginning of development of modern Ukrainian national political movement;*
- current efforts to settle gender equality in Ukrainian society should organically combine the traditions and achievements of previous historical periods, especially the second half of the nineteenth century, with the requirements and standards of international legal institutions and acts.*

Keywords: Mykhailo Drahomanov, Free Union, Ivan Franko, Mykhailo Pavlyk, Nataliia Kobrynska, gender equality.

УДК 342«653»(477)

С. Д. Сворак

О. МАЛИНОВСЬКИЙ ПРО ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Розглянуто політико-правові погляди О. Малиновського на генезу і трансформацію державно-правового устрою середньовічної України. Охарактеризовано домінуючі традиції народовладдя від віче Київської Русі до традиціоналізму державно-правового ладу Великого Князівства Литовського, нові державні інститути якого не вийшли, на думку О. Малиновського, за рамки загальної тенденції демократизму.

Ключові слова: народовладдя, демократичний устрій, віче, литовсько-руське право, норманська теорія, Малиновський.

Відродження української національної держави та розбудова правової системи обумовлює зміну не тільки суспільних, економічних, політичних відносин, але й ціннісно-світоглядних домінант національної самосвідомості і, відповідно, підвищення інтересу до проблем народовладдя у вітчизняних політико-правових ученнях ХІХ–ХХ ст. Повернення до цієї теми продиктовано недостатнім ступенем і якістю висвітлення багатьох питань що внаслідок панування комуністичного, ідеологічного тоталітаризму та відвертої фальсифікації народовладних поглядів українських дослідників,

звинувачень їх у буржуазному націоналізмі звучили коло теми у царині правознавства і суспільствознавства. Крім того, залишки старої великодержавницької ідеології Московської імперії та одностороннього компартійного тлумачення вчень про демократію, особливо в українській національній історії держави і права та сучасній політико-правовій думці в умовах гострої міжпартійної боротьби за владу гальмують процеси завершеного, об'єктивного вивчення проблеми. Тож дослідження концепції народовладдя у наукових працях О. Малиновського залишається актуальним для вітчизняних науковців і сьогодні.

Метою статті є дослідження інституту народовладдя у державно-правовій концепції О. Малиновського.

Відповідно до мети можна сформулювати такі завдання:

- охарактеризувати державно-правову концепцію О. Малиновського;
- з'ясувати відношення мислителя до демократії в його державно-правовій концепції;
- визначити відношення О. Малиновського до проблем генези та трансформації народовладдя у середньовічних Українських державних утвореннях.

Незважаючи на певну хронологічну віддаленість, дослідження О. Малиновського, що сформувались в умовах кризової доби, дивовижно перегукуються з громадсько-політичним сьогоденням. Однак не всі ідеї цього мислителя можна сприймати беззастережно й однозначно. Вони потребують критичної оцінки й адаптації до сучасних умов.

Оникій Малиновський належав до школи західноруського права, представники якої виступали опонентами попередньої литовської і польської історіографії, доводячи наявність у державно-правових інститутах Великого князівства Литовського (Західної Русі) саме руських правових підвалин. У майбутньому їхні дослідження стали підґрунтям для вивчення витоків власне українського національного права. У контексті ідей цієї школи написані основні дореволюційні праці вченого, зокрема монографії «Вчення про злочин за Литовським Статутом» (Київ, 1894 р.), «Рада Великого князівства Литовського у зв'язку з Боярською думою Давньої Росії» (Томськ, 1904–1912 рр.). Остання праця у процесі її підготовки була поетапно захищена як і магістерська і докторська дисертації О. Малиновського [1, с. 33–34].

Належність ученого до школи західноруського права з часом органічно трансформувалась до студіювання українського права, і вже з подіями 1917 р. науковець з м. Острога пов'язував новий етап досліджень, тому що «творчі здібності великого українського народу не можуть не розквітнути в умовах свободи, яку обіцяла революція» [2]. Оникій Малиновський стверджував, що «без національного самостіснення можна говорити, що історія українського права має особливо надзвичайний інтерес через різноманітну, повну несподіваних з поверхового погляду переходів від волі до поневолення, то гірку, то героїчну долю українського народу» [2, с. 16].

Оникій Малиновський був одним із найпослідовніших дослідників литовсько-руського права, що відбилося в таких його працях, як «Учение о преступлении по Литовскому Статуту» (1894), «Рада Великого княжества Литовского в связи с Боярскою думою древней России. Ч. II, вып. 2 (1492–1569)» (1912), «Лекции по истории русского права» (1916), «Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни. Нариси з історії права» (1929). Окрім того, 1917 р. в Ростові за його ініціативою мовою оригіналу за виданням Імператорського московського товариства історії і древностей російських був перевиданий Статут Великого князівства Литовського 1529 р. [3, с. 117].

Перша праця О. Малиновського, присвячена безпосередньо аналізу норм кримінального права і процесу всіх трьох Статутів, з'явилася 1894 р. [4]. У додатку до неї автор склав таблицю артикулів Статутів, в яких відбивалася еволюція кримінального права за 60 років.

У своїй пізнішій ґрунтовній праці, досліджуючи історію Пани-ради і частково історію сейму Великого князівства Литовського, О. Малиновський часто звертається до Статутів і особливо до Статуту 1529 р. як джерела права і тією чи іншою мірою коментує багато його артикулів і правових норм [5]. Так, досліджуючи історію Пани-ради, він стверджує, що права цього державного органу «санкціонуються» «писаним законом» – спочатку привілеями і Судебником 1468 р., а згодом Статутом 1529 р. [5, с. 90], відповідно до узаконень якого, на думку автора, господар ділить із нею законодавчу владу. «Отже, законодавча влада здійснюється господарем і Пани-радою. Така практика, така і ухвала

закону – Статуту 1529 року» [5, с. 111]. Розвиваючи це положення далі, О. Малиновський характеризує й інші артикули Статуту 1529 року (арт. 17, 25, розд. I; арт. 6, розд. III). На підтвердження своєї тези, що «суд господарський – це суд господаря і панів-рад» [5, с. 185], він також посилається на арт. 14, 20, 23, розд. I та інші артикули Статуту, в яких великий князь зобов'язався вершити суд разом із Панирадою, а за його відсутності правосуддя здійснюють Паниради [5, с. 214–215, 219]. Вчений торкнувся і низки інших артикулів Статуту 1529 р.: про оборону земську, про порядок подання скарг на суддів [5, с. 283–289] та ін. Проте ще В. Пічета, досить високо оцінюючи праці О. Малиновського [6, с. 186], справедливо вбачав у них ухил у бік великодержавного шовінізму і формалізму «юридичної школи» [6, с. 427–428]. Одним із прикладів такого відірваного від суспільних стосунків суто юридичного трактування положень Статуту 1529 р. може бути беззастережне визнання права шляхти на «отзів», тобто на скаргу до господаря і Паниради на неправильне рішення суду.

У 1918 р. побачив світ курс лекцій О. Малиновського з історії руського права [7], а 1929 р. з'явилося дослідження О. Малиновського українською мовою, в якому він спробував із матеріалістичних позицій проаналізувати право ВКЛ і його джерела, пов'язати їх з історією права Давньої Русі, Великого Новгороду і Московської держави [8]. В. Пічета назвав цю працю О. Малиновського «цінною» [6, с. 490], проте стосовно предмета нашого дослідження згадані дві праці не містять нічого принципово нового, продовжують ті ж традиції старої формально-юридичної школи.

Українська держава, яка протягом століть перебувала під владою інших держав та імперій, будучи переділеною і подібною, не змогла сформувати єдиної правової бази і поступово втрачала свої народовладдя і демократичні традиції. Тому, вивчаючи ті чи інші питання соціального буття, дослідник змушений звертатися часто не до офіційних документів, нормативних джерел і т. ін., а до філософських та наукових трактатів і праць, у яких передові представники того часу висловлювали погляди щодо політичного устрою держави та її права.

Це певною мірою стосується і вивчення питань функціонування норм звичаєвого права в юридично-правових збірниках документів, які діяли на землях Русі.

Після повної ліквідації Української державності та остаточного приєднання українських земель до складу Московії, Польщі, Угорщини та Румунії власна правова база в Україні із зрозумілих причин не розроблялася. Однак ми не можемо заперечити той факт, що і Руська правда і Литовські статuti є пам'ятками українського права, витоками яких є ще інститути та норми звичаєвого права східних слов'ян VIII–IX ст. н. е. [9, с. 60].

Історики-норманісти протягом XIX і з початком XX ст. продовжували утверджувати в юридичній науці думку про нібито скандинавський характер давньоруських законів і, зокрема, «закона русского», що згадувався у тексті договорів із греками та головної законодавчої пам'ятки Давньої Русі – «Руської правди» [10, с. 43].

Для обґрунтування цієї тези скандинавські історики порівнювали тексти «Руської правди» і давніх шведських обласних законів, намагаючись довести, що «Руська правда» складається переважно з норм шведського права і містить у своєму тексті багато запозичених слів і виразів.

Критикуючи головне положення норманської теорії, професор О. Малиновський у праці «Народ і влада в руській історії» проаналізував найбільш важливе вічове право стосовно князя. Він стверджував, що «віче, обравши князя, уклало з ним договір» [11, с. 6].

Однак, наголошує далі дослідник, у разі незадоволення князем «указувало ему путь чист», тобто усували його з княжого стола [11, с. 6].

Провівши порівняльне вивчення «Руської правди» з давніми скандинавськими законами, О. Малиновський довів, що ці пам'ятки не збігаються в більшості основних пунктів і що «Руська правда» належить до ранішого періоду, аніж норманські законодавчі акти. Крім цього, мова і стиль написання «Руської правди» не дають жодних підстав стверджувати про її залежність від шведських законодавчих пам'яток. Досконале вивчення положень «Руської правди» дозволило О. Малиновському зробити висновок, що основою законодавчого збірника є звичаєве право, яке увійшло до документа у формі артикулів – «уставів» і «уроків» руських князів. Поряд з цим професор О. Малиновський стверджує, що закони видавало віче, однак, на його думку, законодавча діяльність не мала у давнину такого значення, як сьогодні,

а закони видавалися зрідка або швидше у виняткових випадках. Тому суспільне життя, управління і суд древньоруської громади відбувалися за загальними юридичними правилами життя – звичаями [9, с. 61].

Говорячи про історію як науку, вчений підкреслює, що це наука, яка намагається відтворити минуле життя людства. Розуміючи, що історія «людства як величезної колективної одиниці» – це життя мільйонів та мільярдів людей і що життя всіх висвітлити неможливо, О. Малиновський аналізує погляди давніх та середньовічних істориків, з яких виводить закономірність, що історики, як правило, найбільше цікавились життям вождів та владик, війнами, мирними переговорами, дипломатичними хитрощами тощо. Таку історію О. Малиновський називає «історією прагматичною».

Аналізуючи розвиток науки історії у новий час, учений звернув увагу на зміну об'єктів та предметів досліджень. Дослідники історії цього часу почали цікавитись історією того чи іншого народу, історією важливих явищ суспільного життя людей, розвитком культури того чи іншого народу. Таку історію О. Малиновський називає «історією культури».

Щодо «історії права», то вчений вважав, що вона є невід'ємною частиною історії культури. Крім історії права, складовими загальної історії культури є історія економічного побуту, історія церкви і релігії, історія просвітництва, історія літератури, науки, історія мистецтва тощо [12, с. 75].

На думку О. Малиновського, розвиток історичної науки мусить базуватись на деяких загальних засадах та законах. Одними з найважливіших серед таких законів учений називає «закон послідовності явищ», «закон поступовості», т. зв. закони впливу умов на появу історичних явищ, закон схожості історії окремих сусідніх народів, закон запозичення, а також закон руху від простих форм до більш складних форм життя людства, закон прогресу людства та регресу. Обґрунтовуючи їх, учений підкреслює, що історія не є безпорядковою масою явищ і подій, які не пов'язані одне з одним, а навпаки, в історії всі наступні явища генетично пов'язані з явищами попередніми і послідовно змінюють один одного з непомітною поступовістю. Поступовість в історії розвитку людства, на думку вченого, виключає можливість «стрибків» в історії.

Відзначаючи, що явища суспільного життя перебувають у певному співвідношенні між собою, вчений робить висновок, що зміни, які відбуваються в одному явищі, безпосередньо впливають на зміну стану інших явищ. На прикладі історії права вчений показує, що умови суспільного життя (релігія, просвітництво, економічний побут, мирні відносини та сутички з сусідніми народами) обов'язково спричиняють зміни у праві. Крім змін в умовах суспільного життя на історію впливають і умови природи (клімат, географічне положення держави, геологічний склад ґрунтів тощо). На підставі цього науковець робить висновок, що під впливом суспільного життя й умов фізичної природи у житті кожного народу утворюються національні особливості, які в комплексі впливають на історію загалом і на історію права зокрема. Роблячи такий висновок, О. Малиновський не применшує роль діяльності особистостей. У зв'язку з практичною неможливістю відтворення всіх умов, які вплинули на появу того чи іншого історичного явища, науковець доводить, що зміна умов змінює і явища, які, у свою чергу, в історії як ідентичні не повторюються [12, с. 76].

Крім загальнопрогресивного та послідовного напрямку розвитку історії правознавець аналізує й певні відхилення у цих процесах, називаючи їх «тимчасовими хворобливими зупинками, які в історичній науці заведено називати регресом» [12, с. 76].

Аналізуючи історію людства та заглиблюючись в історію розвитку права й держав на території Європи, О. Малиновський основну свою увагу зосередив на виникненні Руської держави та права. Слід зауважити, що вчений у своїй праці, говорячи про історію, право та державу, вживає термін «русское», який не має єдиного чіткого відповідника – чи це українською мовою «руське», чи «російське».

Безперечно, О. Малиновський ретельно досліджував праці попередників, які висвітлювали питання розвитку історії Європи, зокрема історію Київської Русі, Московського царства, Польського та Литовського князівств.

Аналізуючи утворення і розвиток Київської Русі, правознавець стверджував, що «Київська Русь була могутньою державою середньовічної Європи ще до появи на політичній європейській арені Московської держави». Говорячи про

зародження та розвиток джерел права Російської держави, важливу роль О. Малиновський надає таким джерелам права Київської Русі, як «звичаї полян, і «Руська правда», діяльність Володимира, статuti (т. зв. закони) Ярослава Мудрого та його синів, які були невід'ємними елементами розвитку правової системи Київської Русі» [12, с. 77].

Більше того, говорячи про предмет руського права у своєму лекційному курсі, О. Малиновський розрізняє поняття «руське право» та «право московське», а також «право литовсько-руське», вказуючи, що руським правом слід називати як право московське, так і право литовсько-руське. Виходячи з такого твердження вченого, на наш погляд, можна дійти висновку, що, на його думку, на розвиток правової системи східних європейських держав визначальний вплив мала саме правова система Київської Русі.

Вказуючи, що предметом «руського права» є саме руське право, а руське право – це, у свою чергу, право руського народу, О. Малиновський чітко дає відповідь, що це право відрізняється від права Російської (Московської) держави. Розмірковуючи над тим, що сучасна вченому російська держава охоплювала територію різних корінних народів, науковець робить висновок, що право і російської держави складається з сукупності правових систем і різних етнографічних одиниць (народів) [12].

Підбиваючи підсумки короткого аналізу системних загальнотеоретичних поглядів ученого на історію розвитку права та держави на території Російської держави кінця ХІХ – початку ХХ ст., можна зробити висновок, що О. Малиновський глибоко вивчав життя, способи та державно-правові форми організації кожного з народів, які перебували на території Російської держави та деяких сусідніх держав. На підставі здобутих знань з історії розвитку цих народів учений зробив обґрунтовані висновки щодо походження та сутності права та держави і, базуючись на них, запропонував власне бачення подальшого розвитку людства, права та держави.

Значний доробок О. Малиновського у справі вивчення історії права Великого князівства Литовського став базовим матеріалом до вивчення права Козацько-Гетьманської держави, адже одним з джерел права, що діяло на території

України XVII–XVIII ст., крім законодавства Московської держави та власне козацького нормотворення, був Литовський Статут. За твердженням академіка, ще професор М. Володимирський-Буданов визначив зв'язок литовсько-руського права з правом Московської держави, вказавши, що Литовський Статут став джерелом Уложенія царя Олексія Михайловича [4, с. 1]. У згаданій роботі О. Малиновський ґрунтовно досліджує систему кримінального права за Литовськими Статутами: дає загальну характеристику злочину, складу злочину, суб'єкту злочину, співучасті, класифікує карані злочини за об'єктом. Слід зазначити, що оскільки законодавство Московської держави було створене з урахуванням положень Литовського Статуту, а власне козацьке законодавство не мало ґрунтового документа, який би врегульовував соціально-правові відносини в галузі кримінального права, то можна вважати Литовський Статут одним із найпоширеніших джерел кримінального права в Україні XVII–XVIII ст. Дослідження академіка О. Малиновського в галузі кримінального права, що врегульовувалося Литовським Статутом, дає уяву про кримінальне законодавство Козацько-Гетьманської держави. Вагомим внеском О. Малиновського в історико-юридичну українську науку стали «Лекції по истории русскаго права» [7]. У ґрунтовній праці вчений розкриває предмет, джерела права, історію державного права, історію кримінального права, історію цивільного права та історію «судебного права». У вступі О. Малиновський підкреслює, що історія російського права не збігається з історією руської держави, руське право – це право руського народу [7, с. 3]. Поняттям «руський народ» академік охоплював усі народи, які в той чи інший час існували на досліджуваній території, а отже й українців. До того ж до джерел руського права вчений відносить давні літописи, князівські грамоти та договори XIV–XV ст., Литовський Статут, акти державних органів, місцевих установ та судові рішення XVII, XVIII та XIX ст., нормативні збірки та окремі нормативні акти періоду IX–XIX ст. Як бачимо, до джерел руського права в розумінні О. Малиновського відносяться й джерела, що вивчаються істориками української держави та права. Отже, ця робота має цінність у розрізі вивчення права Гетьманської держави XVII–XVIII ст., а саме розділ «Исторія государственнаго права», в якому викладений

погляд на історичний розвиток держави від князівської доби до XIX ст.

Академік О. Малиновський у своїй праці не ставив за спеціальну мету дослідити саме період Великого князівства Литовського чи Гетьманщини. Хоча у своїй періодизації він виділяє добу Гетьманщини, але, здається, вчений не бачить у ній окремого вияву української державності, оскільки мета його історико-юридичних досліджень була значно ширшою: осмислення становлення руської (української) держави та права в історичній ретроспективі, починаючи з князівської доби та закінчуючи революцією 1917 р. Проте його характеристики періоду Козацько-Гетьманської держави, які знаходимо в джерелах, що подані вище, та загальний доробок у вивченні західноруського права надає напрям дослідження української держави та права XVII–XVIII ст. та дозволяє спиратися на праці академіка, продовжуючи й розвиваючи його наукові пошуки [13, с. 128].

Важливе місце у творчій спадщині О. Малиновського посідають питання державного ладу Великого князівства Литовського. Як яскравий представник школи західноруського права вчений обстоював положення про наявність тісного генетичного зв'язку литовсько-руських і давньоруських державних інститутів [5; 8]. Однак серед сучасних дослідників ця, здавалося б, цілком обґрунтована позиція не знаходить одностайної підтримки. Так, наприклад, відомий польський учений Є. Охманський вважає, що у системі придворного управління Великого князівства Литовського, до компетенції якого входило здійснення державної влади, руських запозичень була незначна кількість, переважали польські [14, с. 77–78].

Інкорпорація Литвою руських земель призвела до створення Литовсько-Руської держави, в якій більшість населення належало до православної конфесії. За офіційною середньовічною православною доктриною, влада монарха мала божественне походження. Подібно до того, як світ – макрокосм – управляється Богом, а людське тіло – мікркосм – управляється душею, так і політичним тілом – державою – управляє монарх, чие відношення до підданих можна уподібнити відношенням голови до інших органів [15]. Монарх підпорядковується лише Богові і не зв'язаний ніякими земними настановами. Він миропомазаник, тож є вищим носієм

правди і справедливості. Закони йдуть від Бога, а завдання князя – «судити людем в правду», «по праву», «по старине и пошлине». Згадаємо, що князі Київської Русі сприймалися насамперед як судді, і мірилом їхньої гідності, крім стандартних чеснот (військова відвага, захист християнської віри, дбання про дружину і «братію», «книжність» [16, с. 237]), вважались праведний суд і милість до підданих. Литовські господарі, принаймні формально, демонстративно підкреслювали дотримання «старовини», повагу до місцевих руських правових норм, справедливість свого суду [17, с. 124, 173]. Тож можна говорити, що разом із рецепцією руських державних і правових інститутів відбулося перенесення на литовський ґрунт руської державницької ідеології.

Життя вносило корективи у теократичну доктрину походження монаршої влади. Литовські господарі з 1440 р., коли престол посів Казимир Ягайлович, обиралися магнатством. (Однак господар, як і раніше, вважався помазаником Божим, що, зокрема, знаходило відбиток в обов'язковому додаванні до титулатури господаря формули «Божою милістю».) Але виборність великого литовського князя не суперечила давній руській традиції, згідно з якою невід'ємними елементами легітимації влади великого князя були її договірний характер і система завоювання – запрошення – згоди.

У 1447 р. великий князь литовський Казимир став також і польським королем. З тих пір Польське королівство і Литовське князівство мали спільного монарха. Повністю уникнути польських впливів стало неможливо. Це не могло не позначитися на характері влади литовського господаря: з кінця XV ст. влада великого князя стала обмежуватися Панирадою – становим органом, до складу якого входили магнати.

Оникій Малиновський цілком слушно оцінював Панираду як орган, похідний від ради при князі часів Київської Русі. І справді, право бояр разом із князем приймати державні рішення конституювалося з давніх дружинних звичаїв і існувало протягом всього періоду давньоруської державності. Водночас учений переконливо довів, що ставити знак рівності між двома зазначеними органами не можна. Панирада є результатом еволюції давньоруської княжої ради, але вона є органом зовсім іншої історичної доби [18, с. 130].

Таким чином, пов'язувати процес становлення і розвитку державно-правових інститутів Литовсько-Руської держави

тільки з руськими або польськими впливами було б помиловим. Вплив давньоруської державності мав важливе значення, завдяки йому було закладено міцні родовладді підвалини державного ладу Великого князівства Литовського і традиції державного будівництва. Але зі змінами у конкретно-історичних реаліях закономірним був і подальший розвиток державних інститутів.

Список використаних джерел: 1. Диновський Д. М. Творчість О. О. Малиновського: сучасність та Рівненщина / Д. М. Диновський // Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 груд. 2008 р., м. Рівне. – Київ : [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України], 2010. – С. 28–35. 2. Малиновський І. Треба знати і вивчати історію українського права / І. Малиновський // Червоне право. – 1928. – № 1. – С. 15–16. 3. Малиновский И. Сборник памятников древнего русского права / И. Малиновский – Ростов н/Д : Акционер. печатня, 1917. – 247 с. 4. Малиновский И. Учение о преступлении по Литовскому Статуту. – Київ : Тип. Имп. Ун-та св. Владимира, 1894. – 232 с. 5. Малиновский И. Рада Великого княжества Литовского в сравнении с Боярской Думой древней России : в 2 ч. Ч. 2 : Рада Великого Княжества Литовского / И. Малиновский. – Томск, 1904. – Вып. 1. – 132 с.; 1912. – Вып. 2 (1492–1569). – 550 с. 6. Пичета В. И. Белоруссия и Литва XV–XVI вв. (Исследования по истории социально-экономического, политического и культурного развития) / В. И. Пичета. – М. : АН СССР, 1961. – 818 с. 7. Малиновский И. Лекции по истории русского права / И. Малиновский. – Ростов н/Д : Изд-во кооператив. т-ва «Единение», 1918. – 488 с. 8. Малиновський О. Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни. Нариси з історії права / О. Малиновський. – Київ : Всеукр. акад. наук, 1929. – 186 с. 9. Сворац С. Д. О. О. Малиновський про генезу та трансформацію звичаєвих правових норм у східних слов'ян / С. Д. Сворац // Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 груд. 2008 р., м. Рівне. – Київ : [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України], 2010. – С. 60–65. 10. Шаскольский И. П. Норманская теория в современной буржуазной науке / И. П. Шаскольский. – М. : Наука, 1965. – 221 с. 11. Малиновский И. Народ и власть в русской истории / И. Малиновский. – Киев : Первая киев. артель печат. дела, 1905. – 74 с. 12. Коваль А. Ф. Погляди О. О. Малиновського на історію формування та розвитку права на території сучасної України / А. Ф. Коваль // Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 груд. 2008 р., м. Рівне. – Київ : [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького

НАН України], 2010. – С. 74–78. **13.** Нюхіна П. О. Козацько-Гетьманська доба у творчості академіка О. О. Малиновського / П. О. Нюхіна // Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 груд. 2008 р., м. Рівне. – Київ : [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України], 2010. – С. 124–128. **14.** Ochmański J. Ruskie wzory organizacyjne w państwie litewskim XIV–XVI // Dawna Litwa: studia historyczne / J. Ochmański. – Olsztyn : Wydawn. Pojezierze, 1986. – S. 75–82. **15.** Гуревич А. «На праве страна строится...» // Категории средневековой культуры / А. Гуревич. – М. : Культура, 2002. – С. 18–24. **16.** Пауткин А. А. Характеристика личности в летописных княжеских некрологах / А. А. Пауткин // Герменевтика древнерусской литературы. – М. : ИМЛИ им. Горького, 1989. – Сб. 1 : XI–XVI века. – С. 231–246. **17.** Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 4 (1479–1491) = Литовская метрика. Книга записей 4 (1479–1491). – Vilnius : Zara Publishing House, 2004. – 287 с. **18.** Ковальова С. Г. Інститути державної влади Великого князівства Литовського / С. Г. Ковальова // Наукова спадщина академіка О. О. Малиновського і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 груд. 2008 р., м. Рівне. – Київ : [Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України], 2010. – С. 129–133.

Надійшла до редколегії 18.04.2014

Сворак С. Д. А. Малиновский о государственно-правовом устройстве Украины средневековья

Рассмотрены политико-правовые взгляды А. Малиновского на генезис и трансформацию государственно-правового устройства средневековой Украины. Охарактеризованы доминирующие традиции народовластия от вече Киевской Руси до традиционализма государственно-правового строя Великого Княжества Литовского, новые государственные институты которого не вышли, по мнению А. Малиновского, за пределы общей тенденции демократизма.

Ключевые слова: народовластие, демократический строй, вече, литовско-русское право, нормандская теория, Малиновский.

Svorak S. D. O. Malynovskyi about state and legal system of Ukraine in the Middle Ages

Political and legal views of O. Malynovskyi on the genesis and transformation of the state and legal system of Ukraine in the Middle Ages are considered. The author describes the dominant traditions of democracy

beginning from Kievan Rus Chamber to the traditionalism of the state and legal system of the Great Lithuania Kingdom, which new state institutions are not beyond the general trends of democracy according to O. Malynovskyi.

It is proved that analyzing human history and delving into the history of the countries of Medieval Europe O. Malynovskyi paid his attention on the origin of the Russian state and law highlighting the processes of the generation and development of its state institutions in the geopolitical context.

Systemic generally theoretical views of the scientist on the history of the state and law development of Russian state, state and legal forms of organization of each peoples living on its territory are generalized. The conclusion about the state and law origin and essence is grounded; own vision of O. Malynovskyi of the ways and directions of further development of mankind, transformation of the state and legal system in Ukraine is offered.

It is proved, according to O. Malynovskyi, that there was transformation of the state and democracy ideology on Lithuanian soil within the Lithuanian-Russian state and future state formations in Ukraine, along with the reception of Russian state and legal institutions.

Keywords: democracy, democracy system, chamber, Lithuanian-Russian law, Norman theory, Malynovskyi.

